

ANKASAM

bülten

21 Ağustos 2022
SAYI: 2022/33

Rusya'nın Ukrayna Müdahalesinde "Üçüncü Evre" ve Referandum Tartışmaları

15

Yunanistan ve Çin Dışişleri
Bakanları'nın ASEAN Toplantısı
Çerçevesinde Görüşmeleri

21

Pelosi'nin Tayvan Ziyaretini
ABD'nin Asya-Pasifik Politi-
kası Bağlamında Okumak

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

- 03** Estonya'nın Rusya Vatandaşlarına Yönelik Kısıtlamaları: Güvenlik Önlemi mi Rusofobinin Yükselişi mi?
Cemre Çağla ATAMER
- 06** Ermenistan'da Normalleşme Tartışmaları
Dr. Doğanca BAŞARAN
- 09** Batı ile Rusya'nın Rekabet Alanı: Kafkasya
Dr. Riana TEİFUKOVA
- 12** Fransa, Batı Afrika, Yeni Sömürgecilik ve Rekabet
Cemre Çağla ATAMER
- 15** Yunanistan ve Çin Dışişleri Bakanları'nın ASEAN Toplantısı Çerçevesinde Görüşmeleri
Cemal Ege ÖZKAN
- 18** Rusya'nın Ukrayna Müdahalesinde "Üçüncü Evre" ve Referandum Tartışmaları
Dr. Doğanca BAŞARAN
- 21** Pelosi'nin Tayvan Ziyaretini ABD'nin Asya-Pasifik Politikası Bağlamında Okumak
Hüseyin YELTİN
- 23** Macaristan – Avrupa Birliği ilişkilerinde "Fon" Sorunu
Cemal Ege ÖZKAN

BASINDA ANKASAM

- 25** Medya

DERGİLER

- 27** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 20 06880,
Çankaya – Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

ANKASAM ANALİZ

Estonya'nın Rusya Vatandaşlarına Yönelik Kısıtlamaları: Güvenlik Önlemi mi Rusofobinin Yükselişi mi?

28 Temmuz 2022 tarihinde Estonya Hükümeti Rusya ve Belarus vatandaşları için oturma izni ve çalışma vizesi başvurularına dair olanakları azalttığını açıklamıştır. Konuya ilişkin yaptığı açıklamada Estonya Dışişleri Bakanı Urmas Reinsalu, şunları söylemiştir:[1]

"Rusya vatandaşları, artık Estonya'da okumak amacıyla geçici oturma izni veya vize başvurusunda bulunamazlar. Belarus vatandaşları hala çalışma vizesi için başvurabilirler. Ayrıca, ülkede çalışan ancak örneğin başka bir Avrupa Birliği (AB) üye devleti tarafından verilen vizeyle

ANKASAM
Avrasya Araştırma
Asistanı
Cemre Çağla ATAMER

Estonya'da yasal olarak kalma hakkı olmayan Rusya ve Belarus vatandaşlarına da geçici oturma izni verilmeyecek veya çalışmalarına izin verilmeyecektir."

Rusya-Ukrayna Savaşı bağlamında tehdit algıları artan diğer Baltık ülkeleri gibi Estonya da bu tehdidi giderek daha fazla hissetmektedir. Bu bağlamda küresel ve bölgesel yaptırımlar ve önlemlerin yanı sıra devletler, güvenliklerini sağlamak için ek çalışmalar yürütmektedir. Estonya'nın Rusya kökenli vatandaşlara yönelik söz konusu hamlesi ise ülkede bir Rusofobi olgusunun kök saldığının ve bu hassasiyetin derinleşeceğini işaret edebilir.

Estonya, yıllık askeri bütçesinin neredeyse %40'ını ve gayri safi yurtiçi hasılasının (GSYİH) da %0,8'inden fazlasını Ukrayna'ya bağışlamıştır. Ülke, Ukrayna'yla arasında derin paralellikler kurarak sıra kendisine gelmeden Rusya'yı durdurmak için en yüksek motivasyonla hareket etmektedir. Üstelik Ukrayna'ya destek noktasında Estonya'daki tüm siyasi tarafların hemfikir oldukları görülmektedir. Bu ise Rusya ile Estonya arasındaki tarihsel süreçlerin doğal bir yansıması olarak yorumlanabilir.

Estonya, 1940 yılında Sovyetler Birliği, daha sonra Nazi Almanya'sı ve 1994 yılında tekrar Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmiştir. Bağımsızlığını 1991 yılında kazanan ülkede Rus Ordusu'na bağlı araziler varken; Rusya'nın savaş araçları ve silahları, ülkeyi 1994 senesine kadar terk etmemiştir.[2] Günümüzde Estonya'da da Ukrayna'da olduğu gibi Sovyet döneminden kalma çeşitli askeri tesisler bulunmaktadır. Bu bağlamda Estonya'nın Rusya geçmişi henüz taze, ilişkilerin geçmişi derin ve tehdit algısı sıcaktır. Öte yandan iki ülke arasında hala üstü kapalı olarak süren sınır anlaşmazlığı da vardır. Savaşın başladığı 2022 yılının Şubat ayının başlarında taraflar, söz konusu anlaşmazlığı çözmeye yönelik adımlar atmış; fakat bu sonuçsuz kalmıştır.

Estonya, daha önce Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmiş, kültürel olarak Rusya halkının özellikle de sınır bölgelerinde yaşadığı ve çalıştığı az sayıda ülkeden biridir. Bu halkın büyük çoğunluğu, yaşamları boyunca Estonya'da hayatlarını sürdürmüşse de Rusya televizyonunun, Rus siyasetinin ve kültürünün etkisi altında olmuşlardır.[3] Söz konusu etki, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başladığı 24 Şubat 2022 tarihinden itibaren farklı algılara yol açmıştır. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, savaşın başladığı günün sabahında yaptığı konuşmada bilhassa kendini Rusların savunucusu olarak nitelendirdiği için Estonya gibi ülkeler Rusya kökenli kişilerin Moskova yönetimi tarafından kullanılabileceğini düşünmektedir.

Halihazırda Estonya nüfusunun %25'inin etnik anlamda Rus olduğu belirtilmektedir.[4] Buna ek olarak Estonyalıların %81'i, herhangi bir saldırı durumunda silahlı direnişin gerekli olduğunu düşünmekte ve bu yüzden de ülkenin savunma harcamalarını arttırmasını desteklemektedir. Bu ise halk arasında savaş ihtimalinin giderek daha somut bir hale geldiğini ve belki de dışarıdan ya da içeriden gelebilecek saldırılara karşı hazırlıklı olma ihtiyacı hissettiklerini göstermektedir.

Bu bağlamda Rus kökenlilere karşı nefret söylemlerinde de artış gözlemlenmektedir. Öyle ki; savaşın başlamasının ardından çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşayan Ruslar, nefret söylemleriyle karşılaştıklarını bildirmişlerdir. Örneğin Çekya'da Rus kökenli bir kişinin evinin duvarına "Ruslar burada-Devlet Güvenlik Komitesi (KGB)" yazısı yazılmıştır.[5] Benzer bir şekilde zamanla Estonya gibi yoğun bir Rus kökenli topluluğa ev sahipliği yapan ülkelerde de Rusofobi olgusunun yükselişe geçeceği öngörülebilir.

Rusların Estonya'daki oranı, onları ülkenin en büyük etnik azınlığı yapmaktadır. Günümüzde Estonya'da yaklaşık 330 bin etnik Rus yaşamaktadır. Toplam nüfusu yaklaşık 1 milyon 300 bin olan ülke için bu rakam, son derece dikkat çekicidir. Bu 330 bin kişinin yaklaşık 120 bini Estonya vatandaşlığına sahiptir. Yaklaşık 100 bini ise Rusya vatandaşıdır ve kabaca 100 bin kişi de tüm haklara sahip olmayan vatandaşlık hakkı tanınmamış kimselerdir.[6] Rus kökenliler, bilhassa henüz vatandaşlığı bulunmayanlar için söz konusu ülkede yaşamak giderek zorlaşacaktır.

Rus nüfusun iki ülke arasında gerilim yaşanmasına sebebiyet vermesi ilk kez yaşanmamaktadır. Zira Estonya'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra vatandaşlık politikaları nedeniyle ülkedeki etnik Rus azınlığın büyük bir kısmı vatandaş olarak kabul edilmemiştir. Bunun nedeni ise Rusya'nın ülkedeki askeri varlığı olmuştur. Bu noktada Estonya'nın vatandaşlık meselesini Rusya'nın ülkeden çekilmesi için bir koz olarak kullandığı söylenebilir. Geline aşamada ise Rusya'nın etnik Rusları kullanacağı endişesi mevcuttur.

Ukrayna'dan farklı olarak Estonya, Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyesidir. Bu bağlamda ülke Avrupa'ya ve Batı'ya daha entegre konumdadır. Fakat pek çok devlet için geçerli olduğu gibi, Rusya'ya enerji bakımından bağımlıdır. Nitekim son AB yaptırımlarında birliğin doğalgaz tüketiminde kesintilere gidilmesi çağrısında muafiyet istemiştir.

Öte yandan Estonya'nın uzun süredir Rusya'nın boru hatları projelerine sıcak bakmadığı bilinmektedir. Ülke liderleri dönem dönem Rusya'nın tehdit oluşturduğunu ve Avrupa'nın bu kadar enerji bağımlısı olmasının sıkıntı yaratacağı yönünde uyarılarda bulunmuştur. Buna rağmen ülkenin AB ve NATO üyeliği sayesinde belli seviyede de olsa bir güvenlik garantisi hissettiği düşünülebilir. Dolayısıyla Estonya, Ukrayna kadar "açık bir hedef" değildir. Tam da bu nedenlerden ötürü Rusya'ya karşı eleştirilerinde cesur davranabilmektedir.

Dünyada yaşanan iç ve dış çatışmalar, sınır problemleri ve toprak sorunları bir millete, topluluğa, azınlığa ya da en basitinden bir gruba yönelik karşıtlık hissiyatını arttırmaktadır. Taliban'dan kaçan Afganlar, Covid-19 salgını bağlamında Çinliler, Suriye İç Savaşı'nın göç etmeye sürükleddiği insanlar, geçmişte bu tarz olayları yaşamış ve yaşamaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı ise Avrupa coğrafyasında çoğunlukla saldırgan tarafın Rusya olarak görülmesi ve nedeniyle Rusları hedef haline getirmektedir. Estonya Hükümeti'nin bu hamlesi de bunun bir göstergesidir. Elbette ülkenin ve Estonya halkının güvenlik endişeleri göz ardı edilemeyecek kadar ciddidir. Fakat verilen kararlar Rus vatandaşlarının potansiyel bir Rus ajanı olarak algılandığı da aşıkardır. Bu da Estonya başta olmak üzere birçok ülkede Rusofobinin yükselişe geçeceğine işaret etmektedir.

[1] "Estonia Further Limits Visas for Russians, Belarusians", Err.ee, <https://news.err.ee/1608669361/estonia-further-limits-visas-for-russians-belarusians>, (Erişim Tarihi: 29.07.2022).

[2] "Relations with Russia", CountryStudies, <http://countrystudies.us/estonia/22.htm>, (Erişim Tarihi: 30.07.2022).

[3] "How One of Russia's Neighbors is Dealing with Putin's Propaganda", NPR, <https://www.npr.org/2022/05/11/1096856581/how-one-of-russias-neighbors-is-dealing-with-putins-propaganda>, (Erişim Tarihi: 30.07.2022).

[4] "Estonia Demographics", World Population Review, <https://worldpopulationreview.com/countries/estonia-population>, (Erişim Tarihi: 30.07.2022).

[5] "Russians Abroad: Blamed for a Regime They Sought to Escape", The Moscow Times, <https://www.themoscowtimes.com/2022/03/04/russians-abroad-blamed-for-a-regime-they-sought-to-escape-a76762>, (Erişim Tarihi: 30.07.2022).

[6] "In Estonia, Life is Good, Maybe too Good, for Ethnic Russians", <https://qz.com/344521/in-estonia-life-is-good-maybe-too-good-for-ethnic-russians/>, (Erişim Tarihi: 30.07.2022).

ANKASAM ANALİZ

Ermenistan'da Normalleşme Tartışmaları

2022 yılının Temmuz ayının son günlerinden itibaren Karabağ merkezli temas bölgelerinde; yani Azerbaycan ile Ermenistan sınırında atışkes ihlallerinin yaşandığı görülmektedir. Bu durum, iki ülke arasında kalıcı bir barışın anlaşmasının imzalanması amacıyla yürütülen müzakere sürecini sabote etmeye yönelik bir girişimin bulunduğu şeklinde yorumlanabil-

ir. Bu çerçevede gerek Ermenistan siyasetinde ve toplumunda etkisini sürdüren savaş yanlısı milliyetçi kesimlerinin gerekse de üçüncü devletlerin birtakım provokasyonlarda buldukları söylenebilir. Oysa hem Bakü hem de Erivan ivdi bir şekilde kalıcı barış anlaşmasının imzalanmasını amaçlamaktadır.

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM AF-PAK
Uzmanı

Barış anlaşmasının imzalanması noktasında Azerbaycan'ın elinin daha rahat olduğu ifade edilebilir. Zira Azerbaycan, İkinci Karabağ Savaşı'nda elde ettiği zaferi teyit eden bir anlaşma imzalamaya hazırdır. Bir anlamda Bakü, sahada elde ettiği kazanımları masada da korumaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Azerbaycan halkı da İkinci Karabağ Zaferi'ni doğrulayacak bir anlaşmanın hayata geçirilmesi noktasında son derece isteklidir.

Buna karşılık Erivan yönetiminin ise işi görece daha zordur. Zira Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, her ne kadar bölgesel işbirliği, güvenlik ve barış arayışlarını destekleyen bir duruş ortaya koyarak normalleşme süreçlerini Ermenistan'ın uluslararası toplumdan izole olmasını engelleyecek ve Batı'ya açılmasını sağlayacak stratejinin bir parçası olarak görse de ciddi bir muhalefetle karşı karşıyadır. Üstelik bu muhalefete, ordu ve bürokrasi içerisinde Karabağ'ın işgalini savunan bazı kesimlerin de destek verdiği bilinmektedir. Esasen sınırdaki provokasyonları da bu çerçeveden okumak gerekmektedir.

Bilindiği gibi Ermeni muhalefeti, Paşinyan'ı İkinci Karabağ Savaşı'nın sorumlusu olarak görmektedir. Nitekim bu gruplara göre, Rusya'nın savaş esnasında görece nötr bir tavır takınmasının sebebi de Batı yanlısı bir siyasetçi olan Paşinyan'ı cezalandırmak istemesidir. Belirtmek gerekir ki; Moskova yönetiminin tutumu konusunda Ermeni muhalefeti haksız da değildir. Buna göre, Paşinyan'ın devrilmesi halinde Ermenistan'da iktidara Rusya'yla iyi ilişkiler kurulmasını savunan kesimler gelebilir. Bu senaryoda da bölgede İkinci Karabağ Savaşı sonrasında oluşan statükoyu değiştirebilecek revizyonist girişimler gerçekleştirilebilir.

Bahse konu olan yaklaşım sebebiyle İkinci Karabağ Savaşı'nın ardından Paşinyan karşıtı protestolar yaşanmış ve bu eylemler sırasında Ermenistan Ordusu, askeri darbe girişiminde bulunmuştur. Ermenistan Başbakanı ise erken seçim kararı olarak hem toplumsal hareketi hem de darbe riskini bertaraf etmeyi başarmıştır. Üstelik seçimlerde Paşinyan'ın ezici bir zafer elde ettiği de görülmüştür. Elbette bu netice, Ermeni halkının da işgal yanlısı politikalarından yorulduğunu ortaya koymaktadır. Bir diğer ifadeyle Ermenilerin büyük çoğunluğu, Karabağ'daki işgalin kendilerini fakirleştirmekten başka bir işe yaramadığının farkındadır. Bu da Ermeni halkının ekseriyetinin barış istediği anlamına gelmektedir.

Söz konusu durumun farkında olan başlıca isim ise Paşinyan'dır. Ermeni lider, bölgede yürütülecek normalleşme süreci vesilesiyle Ermenistan'ın başta komşuları olmak üzere Batılı devletlerden yatırım çekebileceğini ve bunun da istihdam yaratma olanağı sağlayacağını düşünmektedir. Buna ek olarak normalleşme süreçleri vesilesiyle Ermenistan, koridorlar bağlamında da mühim bir transit geçiş ülkesine dönüşecek ve Orta Asya-Hazar Denizi-Kafkasya-Türkiye-Avrupa rotasının; yani Orta Koridor'un en kritik ülkelerinden biri haline gelecektir. Bu da Ermeni halkı için müreffeh bir geleceğin inşa edilmesi demektir. Dolayısıyla kalıcı barışı tesis edecek bir anlaşmanın imzalanması, bölgeye ilişkin en rasyonel senaryodur.

Tüm bu fırsatlara rağmen Ermenistan'da ciddi bir muhalefet hareketi vardır. Bu yüzden de zaman zaman toplumsal hareketlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunun en son örneği de Fransa Ermeni Örgütleri Koordinasyon Konseyi Eşbaşkanı ve ARF Taşnaksutyun Bürosu Üyesi Murad Papazyan'ın aşağıdaki açıklamalarıdır:[1]

"Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Ermenistan'ı otoriter bir devlete dönüştürüyor. Demokrasi ayaklar altına alınıyor ve bireysel özgürlükler göz ardı ediliyor. Paşinyan bir terör atmosferi yaratıyor. Bunu kabul etmiyoruz ve kabul etmeyeceğiz. Ermenistan'ın bu rejimden kurtulması için mücadele edeceğiz ve başarıya ulaşacağız."

Hiç şüphe yok ki; Ermenistan'da Paşinyan'ın otoriterleştiği yönünde eleştiriler yapılırsa da bu eleştirilerin temelinde İkinci Karabağ Savaşı sonrasında oluşan milliyetçi tepki yer almaktadır. Bu kapsamda Papazyan'ın gerek üye olduğu parti gerekse de eşbaşkan olarak görev yaptığı konsey, radikal milliyetçi özellikleriyle dikkat çekmektedir.

Aynı zamanda Fransız Ermenileri üzerinden diasporanın mesajlarını da barındırmaktadır. Buna ek olarak diasporanın diğer devletlerle ilişkileri, üçüncül aktörlerin barış süreçlerine müdahalesi gibi bir mahiyete sahiptir. Bu anlamda Papazyan özelinde radikal Ermeni milliyetçilerinin asıl amacı, Azerbaycan ve Türkiye'yle yürütülen normalleşme süreçlerinin sabote edilmesidir. Bu düşünceyi içselleştiren gru-

pların Paşinyan karşıtı çalışmalarını sürdüreceklerini öne sürmek mümkündür. Dolayısıyla bölgesel barışın tesisi ve sürdürülebilmesi açısından Ermenistan'da Paşinyan'ın iktidarda olmasının bir fırsat olduğu vurgulanmalıdır.

Tüm bu gelişmeler karşısında Paşinyan, lideri olduğu Sivil Sözleşme Partisi aracılığıyla barış sürecine ilişkin kamuoyu desteğinin sağlanmasına yönelik bir çalışma başlatmış gözükmektedir. Zira Ermeni halkına rağmen müzakerelerin baltalanması hiç de kolay olmayacaktır. Bu kapsamda Sivil Sözleşme Partisi üyelerinden mühim açıklamalar gelmektedir. Bunların en dikkat çekici olanı ise Ermenistan Ekonomi Bakanı Vahan Kerobyan'ın Azerbaycan hakkındaki sözleridir. Kerobyan, Azerbaycan'la demiryolu bağlantısının yeniden kurulmasının Ermenistan'ı büyük pazarlara taşıyacağına inandığını belirtmiş ve demiryolu bağlantısı olmadan gelişmiş bir sanayiye kavuşmanın imkânsız olduğunu dile getirmiştir.[2]

Bu noktada barışa giden yolda tarafların ortaya koyacakları iradenin büyük önemiyet arz ettiği vurgulanmalıdır. Bu yüzden de tarafların müzakereleri sürdürme kararlılığı, yaşanan ve yaşanması muhtemel provokasyonların bertaraf edilmesi bakımından son derece önemlidir. Nitekim Kerobyan'ın açıklamaları, Erivan yönetiminin barış arayışlarına olan inancını ortaya koyması bakımından son derece mühimdir.

Esasen Kerobyan, yaptığı açıklamalar vesilesiyle Ermenistan'ın dış politikasında ilerlemek istediği yönü de net bir biçimde gözler önüne sermiştir. Çünkü Erivan yönetimi, otuz yıllık işgalin ülkeyi Rusya ve İran'a bağımlı hale getirdiğinin farkındadır. Bahse konu olan durumun tersine çevrilmesi ise Ermenistan'ın Batı'ya erişiminin sağlanmasını gerektirmektedir. Bu da Türkiye ve Azerbaycan'la sağlıklı ilişkiler tesis edilmesinden geçmektedir. Tüm bu bilgilerden hareketle, ilerleyen dönemde normalleşme süreçlerinde çok daha somut adımların atılabileceği, örneğin Zengezur Koridoru'nun açılması hususunda kritik eşiklerin aşılabileceği öngörülebilir. Lakin Erivan'ın önce kamuoyu desteğini sağlayacak ikna sürecini başarıyla yürütmeye odaklanacağı anlaşılmaktadır.

Kerobyan'a benzer bir açıklama da Ermenistan Eski Sağlık Bakanı ve Sivil Sözleşme Partisi Milletvekili Arsen Torosyan'dan gelmiştir. Torosyan, "Otuz yıl önce, çökmekte olan bir imparatorluğun ıstırapı sırasında yeniden ölümü ve savaşı seçtiğimizde, "kazanana" olduğumuza inandık. Gururumuzla kör olduk ve büyük bir hata yaptık." diyerek ciddi bir özeleştiriye bulunmuştur.[3]

Torosyan'ın bahse konu olan sözleri, bölgedeki işgal durumunun Ermenistan'a herhangi bir kazanç sağlamadığını ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Çünkü Ermenistan, otuz yıl boyunca, Birleşmiş Milletler (BM) kararlarıyla işgalci devlet statüsüne sürüklenmiş, Türkiye sınırının kapalı olmasından ötürü ticari ilişkileri sekteye uğramış ve Rusya ile İran'la yakınlaşmak dışında dış politikada kayda değer bir manevra yapamaz hale gelmiştir. Ülkede denge siyaseti yürütülemediği ve Erivan'ın hareket alanı sınırlandırılmıştır. Bu da Ermenistan'ın müreffeh bir devlet olmasını önlemiştir.

Sonuç olarak Paşinyan yönetimi, bölgedeki normalleşme süreçleriyle bölgesel güvenliği, istikrarı ve refahı önceleyen bir durumun oluşmasını arzulamaktadır. Bu konuda Erivan'da güçlü bir irade olsa da Ermeni kamuoyunun ikna edilmesinin önem arz ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla özeldede Kerobyan ve Torosyan'ın ve genelde ise Sivil Sözleşme Partisi milletvekillerinin verdiği mesajlar, kamuoyunun ikna edilmesine dönük bir çabanın yansıması olarak yorumlanabilir.

[1] "АРФ Дашнакцутюн: Будем бороться за освобождение Армении от действующего режима", News.am, <https://news.am/rus/news/714437.html>, (Erişim Tarihi: 04.08.2022).

[2] "Армянский министр: Свободная торговля с Азербайджаном поможет выйти на крупные рынки", Vesti, <https://vesti.az/v-mire/armyanskii-ministr-svobodnaya-torgovlya-s-azerbaidzanom-pomozet-vyti-na-krupnye-rynki-468871>, (Erişim Tarihi: 04.08.2022).

[3] "Депутат от правящей в Армении партии: Мы 30 лет назад ошиблись и выбрали войну", News.am, <https://news.am/rus/news/714462.html>, (Erişim Tarihi: 03.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Batı ile Rusya'nın Rekabet Alanı: Kafkasya

Avrupa Birliği'nin (AB) Azerbaycan'la imzaladığı enerji anlaşması ve ardından sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri Merkezi (ABD) Haber Alma Teşkilatı (CIA) Başkanı William Burns ile Rusya Dış İstihbarat Teşkilatı Başkanı Sergey Naryshkin'in Erivan ziyaretleri; Ermenistan ile Azerbaycan arasında yürütülen müzakere sürecine ilişkin mühim bir gerçeği ortaya koymaktadır. Bu da Kafkasya bölgesinin Batı ile Rusya arasındaki rekabet alanlarından biri olduğudur.

AB ile Azerbaycan arasında 18 Temmuz 2022 tarihinde imzalanan anlaşma, Bakü'de şim-

diden tarihi bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu anlaşma, Azerbaycan'ın AB'ye sağladığı doğalgaz arzını 12 milyar metreküp arttırmasını öngörmektedir. Bu kapsamda Azerbaycan'ın AB'ye ihraç ettiği doğalgaz hacminin 2027 yılına kadar 20 milyar metreküpe çıkması beklenmektedir.

Bakü'ye gelen Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, bunun Rusya'nın doğalgaz kartını çekmesi sonrasında atılan zorunlu bir adım olduğunu dile getirmiştir. Bu kapsamda Leyen, "AB, Rusya'yı terk etmeye ve daha güvenilir tedar-

Dr. Riana TEİFUKOVA
ANKASAM Avrasya Uzmanı

Avrupa Birliği'nin (AB) Azerbaycan'la imzaladığı enerji anlaşması ve ardından sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri Merkezi (ABD) Haber Alma Teşkilatı (CIA) Başkanı William Burns ile Rusya Dış İstihbarat Teşkilatı Başkanı Sergey Naryshkin'in Erivan ziyaretleri; Ermenistan ile Azerbaycan arasında yürütülen müzakere sürecine ilişkin mühim bir gerçeği ortaya koymaktadır. Bu da Kafkasya bölgesinin Batı ile Rusya arasındaki rekabet alanlarından biri olduğudur.

AB ile Azerbaycan arasında 18 Temmuz 2022 tarihinde imzalanan anlaşma, Bakü'de şimdiden tarihi bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu anlaşma, Azerbaycan'ın AB'ye sağladığı doğalgaz arzını 12 milyar metreküp arttırmasını öngörmektedir. Bu kapsamda Azerbaycan'ın AB'ye ihraç ettiği doğalgaz hacminin 2027 yılına kadar 20 milyar metreküpe çıkması beklenmektedir.

Bakü'ye gelen Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, bunun Rusya'nın doğalgaz kartını çekmesi sonrasında atılan zorunlu bir adım olduğunu dile getirmiştir. Bu kapsamda Leyen, "AB, Rusya'yı terk etmeye ve daha güvenilir tedarikçilere yönelmeye karar verdi. Azerbaycan'ı bu ülkelere dahil etmekten mutluluk duyuyorum" demiştir.[1] Ayrıca AB, Azerbaycan'da başta hidrojen ve rüzgâr enerjisi olmak üzere yeşil enerjiye yatırım yapmayı da planlamaktadır. Bu durum, Azerbaycan'ın "fosil yakıt tedarikçisi" bir ülkeden, Avrupa için ortak bir "yenilenebilir enerji tedarikçisine" dönüşmesine olanak yaratacaktır.

İmzalanan anlaşma, Rusya'nın tepkisini çekmektedir. Nitekim Rus medyası, Bakü'nün kararının Moskova'yla olan müttefikliğine zarar vereceğini dile getirmektedir. Buna karşılık Azerbaycan Hükümeti yetkilileri ise Rus Barış Güçleri'nin Karabağ'daki eylemlerinden duydukları memnuniyetsizliği ifade eden beyanatlarda bulunmaktadır.[2] Zira Rusya'nın 1 Temmuz 2022 tarihine kadar bölgede Ermenistan Ordusu unsurlarının kalmayacağını taahhüt ettiği; fakat bu vaadini yerine getirmediği belirtilmektedir.[3] Dolayısıyla Böyle bir ortamda AB'yle imzalanan anlaşma, Bakü'ye güven vermekte ve Moskova'nın üzerindeki baskıyı arttırmaktadır. Dahası Azerbaycan, Rus Barış Gücünün görev süresinin beş yıl olduğunu vurgulayarak vazifelerinin 2025 senesinde sona ermesi gerektiğine ve bu görevin uzatılmayacağına dikkat çekmektedir.[4]

Tüm bunlara ek olarak bölgesel istikrarı sağlayacağı öngörülen barış anlaşmasına ilişkin müzakerelerde hem tarafların ilgisinin Batı'ya kaydığı görülmekte ve hem de Batılı aktörlerin sürece dahil olmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Vurgulamak gerekir ki; bunun temel nedeni enerjidir. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın da etkisiyle Kafkasya'da güvenli bir ortamın tesis edilmesi, AB'nin enerji güvenliğinin bir parçası haline gelmiştir.

Öte yandan Ermenistan da ilginç olaylara sahne olmaktadır. Ülke tarihi olarak Rus etkisindeki bir aktör şeklinde değerlendirilse de Erivan'ın son iki yılda Rusya'ya ilgisi azalmıştır. Çünkü Ermenistan, normalleşme süreçlerini fırsata çevirerek Batı'ya açılma arzusundadır. Bu kapsamda son dönemde yaşanan gelişmeler, özellikle de ABD'nin Ermenistan'la yakın münasebetler geliştirmek istediğini ortaya koymaktadır. Bunun yansıması olarak ABD Başkanı Joe Biden'ın Erivan Büyükelçisi olarak ülkesinin en üst düzey diplomatlarından Christina Quinn'i görevlendirmeyi planladığı iddia edilmiştir.[5] Quinn, Beyaz Saray'da ve Dışişleri Bakanlığı'nda nüfuz sahibi bir isimdir.

Moskova ise Washington'un ilgisini, Ermenistan'daki nüfuzuna yapılan bir meydan okuma olarak algılamaktadır. Bu da Rusya'nın tepkisini çekmiştir. Üstelik ABD'nin yanı sıra Batı'nın Kafkasya'da Rusya karşıtı bir eylem içerisinde olduğunu düşünen Moskova yönetimi, Kanada'nın Ermenistan'da Büyükelçilik açma kararı almasına bile tepki göstermiştir. Bu da bölgedeki Rusya-Batı rekabetinin artacağına göstergesidir.

Ermenistan merkezli en dikkat çekici gelişme ise Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan ile Burns arasındaki görüşmedir. Bu görüşmeden yalnızca üç gün sonra Naryshkin'in Erivan'a gitmesi de tesadüf değildir. Ziyaret trafiği, ABD ile Rusya arasında Ermenistan konusunda ciddi bir rekabetin başladığına işaret etmektedir.

Kuşkusuz Batı ile Rusya arasındaki Kafkasya merkezli nüfuz mücadelesinde Karabağ, önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda 16 Temmuz 2022 tarihinde Azerbaycan ve Ermenistan Dışişleri Bakanlarının Gürcistan'da gerçekleştirdiği müzakerelerin önem arz ettiği söylenebilir. Zira söz konusu görüşme, savaşan ülkeler arasında aracısız yapılan ilk müzakerelerdir. Dolayısıyla Tiflis'teki görüşme, tarafların konu-

ma ve müzakere etme konusundaki kararlılığını gösterdiği gibi, sürecin üçüncül aktörler tarafından sabote edilmesini önleyebilecek bir gelişme şeklinde de yorumlanabilir. Sürecin Rusya'nın inisiyatifinden çıkmaya başlaması ise AB açısından memnuniyet vericidir.

Bakü açısından mevzubahis görüşme, Azerbaycan'ın savaşa değil; diyaloga hazır olduğunu göstermesi bakımından oldukça mühimdir. Bu bağlamda görüşmenin AB ile Azerbaycan arasında imzalanan enerji anlaşmasına olumlu bir şekilde etki ettiği öne sürülebilir. Ermenistan'ın ise doğrudan diyaloga yönelmesi, Rusya'dan bağımsız hareket etme iradesini ortaya koymaktadır. Tüm bunlara ek olarak taraflar, Rusya'nın arabuluculuk çabalarının sonuç vermediğini görmüştür. Belki de Moskova, bölgeyi bir donmuş çatışma bölgesi statüsünde bırakmak istemektedir. Bakü ve Erivan ise kalıcı barışa ulaşmanın yollarını aramaktadır. Bu yüzden de taraflar, Kremlin'in çatışmayı çözmekle değil, her iki ülke üzerinde de siyasi etki sağlayan arabulucu statüsünü sürdürmekle ilgilendiğini düşünüyor olabilir. Mevcut gelişmeler, tarafların arabulucuya ihtiyaç kalmadan bu işi çözmek istediğini; fakat arabuluculuk noktasında da Rusya'ya kıyasla AB'ye daha sıcak yaklaştığını gözler önüne sermektedir.

Tahmin edileceği üzere bölgede yaşanan gelişmeler ve Batı'nın etkisi Rusya'yı kaygılandırmaktadır. Çünkü Moskova yönetimi, Soğuk Savaş sonrasında nüfuzunu sürdürmeyi başardığı post-Sovyet alanın Kafkasya boyutunda denklemin dışına itilme ihtimaliyle karşı karşıyadır. Bu nedenle de Rusya, Naryshkin'in Erivan ziyaretinde de görüldüğü gibi ön almaya çalışmaktadır.

Sonuç olarak Kafkasya'da Batı-Rusya rekabetinin arttığı bir dönem başlamıştır. Hem Ermenistan'ın Batı'ya açılma arzusu hem de Azerbaycan'ın AB'yle yaptığı anlaşma, Moskova yönetiminin bölgedeki etkisinin azalacağına işaret etmektedir. Üstelik son dönemdeki temasların hızı, ABD ve müttefiklerinin Rusya'nın Ukrayna'yla meşgul olmasını fırsata çevirmek istediklerini göstermektedir. Dolayısıyla bölgedeki denklemlerin Batı'nın beklentileriyle uyumlu bir biçimde hızlıca değişmesi mümkün gözükmemektedir. Ancak Moskova'nın da çeşitli girişimlerde bulunarak bölgedeki dengeleri kendi kontrolünde tutmaya çalıştığı öne sürülebilir.

[1] "Євросоюз Домовився Про Подвоєння Постачання Газу З Азербайджану – Голова Єврокомісії", LIGA, <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/tek/novosti/evrosoyuz-dogovorilsya-ob-udvoenii-postavok-gaza-iz-azerbaydjana-glava-evrokomissii>, (Erişim Tarihi: 21.07.2022).

[2] "В Баку Недовольны Миротворцами России В Карабахе", Ng.Ru, https://www.ng.ru/week/2022-07-17/7_8488_weekcis.html, (Erişim Tarihi: 21.07.2022).

[3] "Армения Ответила На Недовольство Алиева Указанием Сроков Вывода Войск Из Карабаха: Eadaily", Eadaily, <https://eadaily.com/ru/news/2022/07/19/armeniya-otvetila-na-nedovolstvo-alieva-ukazaniem-srokov-vyvoda-voysk-iz-karabaha>, (Erişim Tarihi: 21.07.2022).

[4] "«Кризисным Моментом Станет Истечение В 2025 Году Пятилетнего Срока Пребывания Российских Миротворцев В Карабахе»", Cast.Ru, <http://cast.ru/comments/krizisnym-momentom-stanet-istechenie-v-2025-godu-pyatiletneho-sroka-prebyvaniya-rossiyskikh-mirotvor.html>, (Erişim Tarihi: 21.07.2022).

[5] "Что Известно О Кристине Квин, Которая Выдвинута На Должность Нового Посла США В Армении", Verelq News, <https://verelq.am/ru/node/111146>, (Erişim Tarihi: 21.07.2022).

ANKASAM ANALİZ

Fransa, Batı Afrika, Yeni Sömürgecilik ve Rekabet

31 Ağustos 2022 tarihinde Mali Hükümeti, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'u "yeni sömürgeci" tavrı bırakmaya çağırıştır. Bu bağlamda Fransa hem ülkedeki ve bölgedeki askeri varlığıyla hem de ekonomik etkisiyle "nekolonyal" politikalar gütmekle suçlanmaktadır. Askeri açıdan Fransa'nın El-Kaide ve diğer terör örgütleriyle mücadele gerekçesiyle ülkede kurduğu askeri üsler, ekonomik bakımdan da Fransa Merkez Bankası'nda basılan ve Mali de dahil yedi Batı Afrika ülkesinde kullanılan CFA frangi, sömürgecilik temelli eleştirilerin en

önemli dayanaklarını oluşturmaktadır.[1] Bu iki olgu, her ne kadar Fransa tarafından istikrarı sağlama araçları şeklinde lanse edilse de Paris yönetimine karşı olumsuz tepkilerin gelişmesine sebebiyet vermektedir. Esasen Mali örneği, Fransa'nın tüm Batı Afrika sömürgelerindeki durumuna da ışık tutmaktadır.

Mali, Batı Afrika'da bulunan ve nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan bir ülkedir. 19. yüzyılın sonlarında, o zamanlar "Fransız Sudani" adıyla Fransa'nın sömürgesi haline gelen ülke,

**ANKASAM
Avrasya Araştırma
Asistanı**
Cemre Çağla ATAMER

1960 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. 1992 senesinde gerçekleşen seçimlere kadar diktatörlükle yönetilen ülkede hem kabileler arası çatışmaların yoğun olarak yaşanması hem de terör örgütlerinin güçlü olması, Mali'nin siyasi yaşamındaki çalkantıları devam ettirmiştir. Ülke, 2013 senesinde hükümeti yıkmaya yönelik girişimler nedeniyle Fransa'dan yardım istemiştir.[2] Hem bu durum hem de Mali'nin resmi dillerinden birinin Fransızca olması, halihazırda cereyan eden sömürgecilik tartışmalarının temelini oluşturmaktadır. Üstelik mesele, Mali'yle sınırlı değildir. Çünkü bu hususların Fransa'nın diğer Batı Afrika sömürgelerinde de geçerli olduğu söylenebilir.

Fransa'nın Batı Afrika'daki sömürgecilik faaliyetleri, 1637 yılında Senegal Nehri'nin Atlas Okyanusu tarafından başlamış ve zamanla içlere doğru yayılmıştır. Senegal, Moritanya, Mali, Gine, Fildişi Sahili, Burkina Faso, Benin ve Nijer'e kadar uzanan Fransız sömürgeciliği, Fransa'da Beşinci Cumhuriyet Dönemi'nin başlamasından kısa bir süre sonra sona ermiştir. 300 yılı aşkın bir süre boyunca Fransa, Batı Afrika'da köleleştirilmiş insan ticareti de dahil olmak üzere çeşitli yöntemlerle bölgenin kaynaklarını ve insanlarını sömürmüştür. Yani Paris yönetimi, Fransa ekonomisini koloniler üzerinden geliştirmiştir.

Diğer sömürgeci imparatorluklarda da gözlemleneceği gibi, Fransa da eski sömürgeleriyle bağlarını post-kolonyal dönemde de sürdürmüştür. Nitekim Fransa'nın ekonomik sistemi, sömüren-sömürülen ilişkisi çerçevesinde şekillenmiştir. Söz konusu sömürgeler, genellikle hammadde ihraç eden ve önemli üretim zincirlerinin dışında kalan ülkelerdir. Bu durum ise Fransa gibi kapitalist devletlerin yararına işleyen bir sistem yaratmaktadır. Çünkü bağımsızlıktan sonra bile bu sömürgeler, bir "pazar" olarak görülmüştür.

Mali'de 2020 yılının Ağustos ve 2021 senesinin Mayıs aylarında darbeler gerçekleşmiş ve ülkede yaşanan güvenlik krizine ek olarak bir siyasi kriz de baş göstermiştir. Fransa, ilk olarak 2013 yılında Mali'ye cihatçı bir isyanla mücadele edilmesi amacıyla asker göndermiştir. 2020 senesinin başlarında ise Paris, bu ülkedeki askeri unsurlarını geri çekeceğini açıklamıştır. Nitekim Mali Hükümet Sözcüsü Albay Abdoulaye Maiga da Macron'un 25-28 Temmuz 2022 tarihlerinde Benin, Kamerun ve Gine-Bissau'ya gerçekleştirdiği üç günlük ziyaret sırasında yaptığı açıklamaların ardından "Geçiş Hükümeti, hiç kimsenin Mali'yi Malililerden daha iyi sevmeyeceğini Macron'un anlamasını ve yeni sömürgeci, korumacı ve patronluk taslayan duruşunu terk etmesini talep ediyor." demiştir.[3]

Bahsi geçen ziyaret esnasında Mali'deki duruma değinen Macron ise Mali halkının egemenliğini ifade edebilmesi ve terörist gruplara karşı mücadelenin sürdürülebilmesi için bir çerçeve oluşturma gibi önemli bir sorumluluklarının bulunduğunu söylemiştir. Ayrıca Macron, Mali Hükümeti ile Rus özel güvenlik firması Wagner arasındaki ilişkilere de atıfta bulunmuştur.[4] Fakat Malili karar alıcılar Wagner Grubu'nun ülkede konuşlandırılacağı yönündeki iddiaları reddetmektedir.[5]

Ekonomik olarak Fransa, Malili karar alıcılar tarafından önemli bir tedarikçi şeklinde değerlendirilmektedir. Ancak son yıllarda Çin'in ülke ekonomisindeki payı, Fransa'yı geçmiştir.[6] Bu konuda Paris yönetimi, Pekin ve Moskova'yla nüfuz mücadelesi içerisinde. Aslında Fransa'nın "nekolonyal" şeklinde nitelendirilen politikalarının arkasında da bahsi geçen aktörlerle olan güç mücadelesi yer almaktadır.

Bu noktada bölgedeki rekabet dinamiklerinden bahsetmek gerekmektedir. Öncelikle Çin'in Batı Afrika'nın en büyük yatırımcısı ve ticaret ortağı olduğunu ifade etmek de yarar vardır.[7] Zira Kuşak-Yol Projesi kapsamında özellikle de okyanusa kıyısı olan bölge ülkelerinin limanları, Çin için bölgeyi cezbedici hale getirmektedir. Batı Afrika ülkelerinde de Çin'e yönelik bir ilki söz konusudur. Zira Batı'nın aksine Pekin, yatırım karşılığında "demokrasi" koşulu aramamaktadır.

Öte yandan korsanlık ve terör faaliyetleri çerçevesinde güvenliği sağlamak amacıyla Çin, bölge ülkelerine askeri yardımlarda da bulunmuştur. Örneğin Pekin, 2017 yılında Afrika Birliği Bekleme Gücüne (CADSF) 100 milyon dolarlık mali yardım teklif etmiştir. Çin'in buradaki yatırımlarını korumak için bölgenin güvenliğini arttırmak istediği açıktır. Dolayısıyla Pekin, özellikle de ekonomik anlamda Batı Afrika'da Paris'in nüfuzuna meydan okumaktadır.

Rusya'nın da Afrika ülkeleriyle olan ticari ilişkilerini her geçen yıl arttırdığı görülmektedir. Buna ek olarak askeri eğitim ve silah satışı da Moskova yönetiminin bölge politikalarında ön plana çıkmaktadır. Örneğin Fransa bölgeden çekildikçe Wagner Grubu'nun, Mali'de daha aktif hale geldiği gözlemlenmektedir. Bu aşamada Wagner Grubu'nun Rusya'nın çıkarlarına hizmet ettiğinin altı çizilmelidir.[8]

Sonuç olarak Fransa'nın Batı Afrika ülkeleriyle ilişkileri neokoloniyal bir perspektifle şekillenmektedir. Bu durum ise ülkenin sömürgecilik geçmişiyile yakından ilişkilidir. Paris, çıkarlarına ulaşabilmek amacıyla sömürgeci mantığıyla hareket etmektedir. Lakin bu politikalar, "demokrasi" ve insan hakları" gibi Batılı değerlerin araçsallaştırılmasıyla pazarlanmaktadır. Buna karşılık Batı Afrika ülkeleri ise yüzyıllarca sömürülmüş olmanın da etkisiyle krizler girdabına sürüklenmiştir. Bu da sömürgecilik karşıtı hassasiyetleri tetiklemektedir. Buna bağlı olarak da Çin ve Rusya'nın bölgedeki etkisi artmaktadır. Dolayısıyla özde Mali'de ve genelde ise Batı Afrika'da sömürgecilik geçmişi nedeniyle Fransa'nın etkisinin azalacağı öngörülebilir. Bu ortamda, Rusya ve Çin'in nüfuzunun artması da şaşırtıcı olmayacaktır.

[1] "France Tries New Tactics After Losing Influence in West Africa", Anadolu Agency, <https://www.aa.com.tr/en/africa/analysis-france-tries-new-tactics-after-losing-influence-in-west-africa/1720306>, (Erişim Tarihi: 02.08.2022).

[2] "Mali Country Profile", BBC, <https://www.bbc.com/news/world-africa-13881370>, (Erişim Tarihi: 02.08.2022).

[3] "Mali Junta Criticises Macron's 'Neocolonial and Patronising' Attitude", France 24, <https://www.france24.com/en/africa/20220801-mali-criticises-macron-over-patronising-neocolonial-attitude>, (Erişim Tarihi: 04.08.2022).

[4] Aynı yer.

[5] Aynı yer.

[6] "Mali", OEC, <https://oec.world/en/profile/country/mli>, (Erişim Tarihi: 02.08.2022).

[7] "China's Involvement in West Africa", Fire Watch Solutions, <https://www.firewatchsolutions.com/chinas-involvement-in-west-africa/>, (Erişim Tarihi: 05.08.2022).

[8] "As Europe Withdraws from Mali, Russia Gets the upper Hand", Anadolu Agency, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/as-europe-withdraws-from-mali-russia-gets-the-upper-hand/>, (Erişim Tarihi: 05.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Yunanistan ve Çin Dışişleri Bakanları'nın ASEAN Toplantısı Çerçevesinde Görüşmeleri

**Cemal Ege
ÖZKAN**

Atina ile Pekin arasındaki diplomatik ilişkilerin kurulmasının 50. yıldönümünde, iki ülke arasındaki ilişkiler hızla ilerlemektedir. Yunanistan, coğrafi ve jeopolitik konumu nedeniyle Çin'in Kuşak-Yol Projesi'nde önemli bir yere sahiptir. Ayrıca

Yunanistan, Çin'in söz konusu projesine imza atan ilk Avrupa Birliği (AB) üyesi olarak ad önem arz etmektedir.[1] Tüm bunlar, Atina ile Pekin arasındaki ilişkilerin sağlam temellere dayandığını göstermektedir.

3 Ağustos 2022 tarihinde, Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias, Kamboçya'nın başkenti Phnom Penh'de düzenlenen 55. Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) Dışişleri Bakanları Toplantısı'nın oturum aralarında bir araya gelmiştir. Bu görüşmede iki mevkidaş, tüm devletlerin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygı gösterilmesi çağrısında bulunmuştur.[2]

Söz konusu görüşmede gündeme gelen konulardan biri de iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğinin artırılması olmuştur. Çin Dışişleri Bakanı, Pekin'in ulaşım, enerji, finans ve dijital ekonomi alanlarında Atina'yla işbirliğini genişletmeye ve Kuşak-Yol Projesi kapsamında amiral gemisi projelerini teşvik etmeye istekli olduğunu söylemiştir.

Dendias ise Yunanistan ile Çin'in egemenlik ve toprak bütünlüğünü savunma ve uluslararası düzeni koruma konusunda ortak bir dil paylaştıklarını belirterek, Atina'nın "Tek Çin" politikasını sıkı bir şekilde desteklemeye devam edeceğine dikkat çekmiştir.[3] Yani Yunanistan Dışişleri Bakanı Dendias, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin Tayvan'a ziyareti nedeniyle ABD ile Çin arasındaki gerginliğin üst seviyeye çıktığı bir dönemde Atina'nın "Tek Çin İlkesi"ne olan sıkı desteğini dile getirmiştir.

Dolayısıyla, Yunanistan'ın bu sorun karşısında ABD'den ziyade Çin'in yanında yer alan bir tutum sergilediği söylenebilir. Bu durum, Atina ve Pekin'i ilişkileri geliştirmeye teşvik etmektedir. Ayrıca Çin'in Yunanistan'da gerçekleştirdiği yatırımlar, Atina'yı Tayvan Sorunu karşısında Pekin'e daha yakın bir politika izlemeye itmektedir. 2021 yılında, iki ülke arasındaki dış ticaret hacminin bir önceki yıla oranla %55,6 artışla 12,1 milyar doların üzerine çıkması, ekonomik alanda artan işbirliğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.[4]

Çin ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin temel yapıtaşını iktisadi ilişkiler oluştursa da Çin'in 2016 yılında Atina yakınlarındaki Pire Limanı'nı satın almasıyla ilişkiler, bir bakıma stratejik ortaklığa dönüşmüştür. Zira Çin açısından Pire Limanı, Avrupa'ya açılan bir kapı niteliği taşımaktadır. Ayrıca liman, Pekin'in Kuşak-Yol Projesi açısından da oldukça stratejik öneme sahiptir. ABD'nin söz konusu girişimi Çin'in küresel üstünlüğe ulaşmak için kullandığı jeopolitik bir araç olarak algılanmasına rağmen bu konuda sessiz kalması ise düşündürücüdür. Bunun nedeni, ABD'de etkili olan Yunan lobisinin faaliyetlerinde aranabilir. Ayrıca son yıllarda Washington yönetiminin Türkiye'ye karşı olumsuz bir tavır takınması da Yunanistan'ın faaliyetlerini gölgelemektedir.

Çin'in Pire Limanı'nı satın alması örneğinden yola çıkılarak, Yunanistan topraklarında ilerleyen zamanlarda limanlar üzerinden stratejik bir mücadelenin yaşanması olası görünmektedir. Çin'in bahsi geçen limana sahip olmasına karşılık olarak Rusya, Selanik Limanı'nı ve ABD de Dedeağaç Limanı'nı satın almıştır. Çin ve Rusya'nın Yunan limanlarından ekonomik kazanç sağlama amacıyla oldukları gözlemlenirken; ABD'nin hedefinin ise askerî alanda olduğu görülmektedir. Washington yönetimi, söz konusu liman sayesinde hem Rusya'yı çevrelemekte hem de Çin'in Kuşak-Yol Projesi çerçevesinde önemli bir güzergâh olan Yunanistan'da yığınak yaparak Pire Limanı'na büyük yatırımlarda bulunan Pekin yönetimini engellemeye çalışmaktadır. Yunanistan'ın sınırlı gücü göz önünde bulundurulduğunda, bu üç ülkeyi nasıl dengeleyebileceği bir soru işareti olarak gündeme gelmektedir.

Öte yandan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyesi olan Yunanistan'ın toprakları ABD, Çin ve Rusya arasındaki nüfuz mücadelesinin bir odağı durumuna gelmektedir. Bu denklemde en zayıf tarafın Rusya olduğu söylenebilir. Zira Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya yönelik bir işgal harekâtı başlatması, Moskova'nın özellikle Batı coğrafyasında yalnızlaşmasına neden olmuştur. Rusya, kısa bir süre önce de Yunanistan'ı dost olmayan ülkeler listesine eklemiştir.[5] Bu bağlamda Yunanistan üzerindeki asıl etki alanı mücadelesinin Pekin ve Washington arasında olacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Hem AB hem de NATO üyesi olan Yunanistan, bu iki örgüte üye olup da Çin'le bu kadar yakın ilişkiler sürdüren yegâne devlet olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak Yunanistan'ın bu denge politikasını sürdürmesi, bir bakıma Çin ile ABD arasındaki ilişkilerin nasıl gelişeceğine bağlıdır. Bu bağlamda Yunanistan'ın Çin'le ilişkileri, ABD ile Çin arasındaki ayrışmanın ilerlemesine göre şekillenebilir. Ayrışmanın şiddet-

tlenmesi durumunda, Yunanistan'daki Çin nüfuzunun ABD tarafından yüksek bir sesle gündeme getirilebilme ihtimali bulunmaktadır. Dolayısıyla ABD, Yunanistan'ı taraf seçmeye zorlayan bir politika izleyebilir.

Sonuç olarak, Dendias ve Wang Yi'nin ASEAN Toplantısı çerçevesindeki görüşmeleri, Atina ile Pekin'in birbirlerinin toprak bütünlüklerine ve ulusal egemenliklerine olan bağlılıklarını vurgulamaları bakımından önemli bir görüşme olmuştur. Ayrıca iki bakan, hâlihazırda gelişmekte olan ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi konusunda da anlaşmaya varmışlardır. Söz konusu görüşmenin en önemli ayrıntısı, Atina'nın "Tek Çin İlkesi"ne olan desteğini yineleyerek Pekin'in yanında yer almasıdır.

Pekin açısından Yunanistan ile ilişkiler oldukça önemlidir. Bu ilişkilerin ekonomik yanı olduğu kadar, stratejik boyutu da vardır. Çünkü Çin'in Yunanistan'da sahip olduğu Pire Limanı, Avrupa bağlantısını sağlayan bir köprü olma niteliğine sahiptir. Dahası Çin, Yunanistan vasıtasıyla Doğu Akdeniz'de faaliyet göstermeye başlamıştır. İki ülke arasındaki ilişkilere üçüncü bir tarafın müdahalede bulunmaması durumunda -ki mevcut konjonktüre göre bu pek olası görünmemektedir- ilişkilerin hızla artan bir ivmede gelişmeye devam edeceği söylenebilir.

[1]"Ancient Civilizations, Modern Friends: 50 Years of Greece-China Relations", China Global Television Network CGTN, <https://newseu.cgtn.com/news/2022-05-28/Ancient-civilizations-modern-friends-50-years-of-Greece-China-bonds-1anVNHWMJRS/index.html>, (Erişim Tarihi: 08.08.2022).

[2]"Dendias Meets China Counterpart on Sidelines of ASEAN Gathering", Ekathimerini, <https://www.ekathimerini.com/news/1190473/dendias-meets-china-counterpart-on-sidelines-of-asean-meeting/>, (Erişim Tarihi: 07.08.2022).

[3]"China, Greece Vow to Expand Bilateral Economic Cooperation", Global Times, <https://www.globaltimes.cn/page/202208/1272163.shtml>, (Erişim Tarihi: 07.08.2022).

[4] Aynı Yer.

[5]"Russia adds Greece, Denmark, Slovakia, Slovenia, Croatia to Its Unfriendly Countries List", TASS Russian News Agency, <https://tass.com/politics/1483331>, (Erişim Tarihi: 08.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Rusya'nın Ukrayna Müdahalesinde "Üçüncü Evre" ve Referandum Tartışmaları

8 Ağustos 2022 tarihinde Ukrayna'nın Rus işgali altındaki Zaporijya bölgesinin sözde lideri Evgeniy Balitskiy, bölgede Rusya'ya katılmaya yönelik bir referandum düzenleneceğini açıklamıştır.[1] Söz konusu açıklama, savaşın seyrine ve Moskova yönetiminin stratejisine ışık tutması bakımından oldukça önemlidir.

Rusya'nın Ukrayna'da yürüttüğü savaşın mevcut durumuna bakıldığında, Moskova

yönetiminin bahse konu olan ülkeyi bir kara devletine dönüştürme hedefini sürdürdüğü söylenebilir. Bu noktada Tahıl Koridoru'nun açık kalmasının Odessa'ya dönük Rus müdahalelerini sınırlandırdığı ve mevzubahis hedefi zorlaştırdığı öne sürülebilir. Lakin ilerleyen dönemde Rusya'nın Odessa'yı kontrol altına alması halinde Ukrayna'nın Karadeniz'e çıkış imkanının neredeyse tamamen engelleneceği de aşikardır. Dahası Rusya'nın Ukrayna Savaşında yal-

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM AF-PAK
Uzmanı

nızca Karadeniz bağlamında hareket etmediği ve son dönemde hedef büyüttüğü de öne sürülmektedir.

Bahse konu olan iddiayı açmak gerekirse, Ukrayna Ordusu'nun Batı'dan gelen yardımların da etkisiyle güçlendiği ve taarruza hazırlandığı belirtilmektedir. Bu noktada sahada işlerin planladığı gibi gitmediğinin farkında olan Rusya, bir seçim yapmak zorunda kalacaktır. Bu da Ukrayna'da yenilgiyi kabullenmek ya da Ukrayna Ordusu taarruza geçmeden Rus saldırılarının alanını genişletmektir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Ukrayna'da "zafer" şeklinde tanımlayabileceği bir "başarı" elde etmeden savaşı sona erdirmeyi kabul etmeyeceği öngörülebilir. Bu yüzden de Kremlin'in hedef büyütürken savaşı daha geniş bir coğrafyaya yaymayı seçeceğini tahmin etmek mümkündür. Nitekim bu da "Özel Operasyon" adı verilen savaşın üçüncü evresine geçileceğinin habercisidir.

Bilindiği gibi Rusya, savaşın ilk evresinde iki temel hedef belirlemiştir. Savaşın siyasi hedefi, Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski'nin devrilmesi olarak özetlenebilir. Askeri hedefi ise Ukrayna'nın kara devletine dönüştürülmesi şeklinde nitelendirilebilir. Lakin savaşın ilk evresinde Rus kuvvetleri, beklemediği bir direnişle karşılaşmış ve Zelenski'nin devrilmesinin sanıldığı kadar kolay olmadığı gerçeğiyle yüzleşmiştir. Bu yüzden de Rusya, Kiev'deki kuşatmayı azaltarak ülkenin doğusuna yönelmiştir. Zaten savaşın ikinci evresine geçildiğinin duyurulmasından itibaren çatışmalar, Doğu Ukrayna'ya kaymıştır.

Gelinen aşamada ise Moskova yönetimi, hedef büyütme hazırlanmakta ve aslında savaşın üçüncü evresine geçildiğinin sinyallerini vermektedir. Nitekim uzun bir aradan sonra başta Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov olmak üzere Rus yetkililerin Zelenski yönetiminin devrilmesi hedefinden bahsetmesi de bunu teyit etmektedir. Yani Moskova, Ukrayna'nın taarruz ederek topraklarını kurtarmasını önlemek için hedef büyütmüş ve gözünü bir kez daha Kiev'e çevirmiştir. Nitekim Ukrayna Ordusu'nun Kırım'daki Rus üssüne düzenlediği hava saldırısı, Kırım dahil olmak üzere ülkenin toprak bütünlüğünün tesis edilmesi noktasında Kiev yönetiminin kararlı bir duruşa sahip olduğunu net bir biçimde gözler önüne sermektedir. Bu nedenle de Rusya, operasyonun alanını genişleterek ön almaya çalışacak gibi gözükmektedir.

Bu noktada ise akıllara Dinyeper Nehri'nin "Yeni Soğuk Savaş'ın Berlin Duvarı" olarak konumlandırılabilir düşüncesi gelmektedir. Bir başka benzetme yapmak gerekirse, Suriye İç Savaş'ında Fırat Nehri'nin üstlendiği işlevi, Dinyeper Nehri'nin üstlenmesi planlanıyor olabilir. Yani nehrin bir tarafında Rusya'nın; diğer tarafında ise Batı'nın belirleyici olacağı bir statüko yaratılmak istenebilir.

Bu statükoya giden yolda ise Kremlin'in kontrol altında tuttuğu topraklara ilişkin nasıl bir strateji izleyeceği merak konusudur. Zira 2014 yılında Ukrayna'ya yönelik müdahalesini gerçekleştirdiğinde Rusya, hibrit bir model uygulamıştır. Bir yandan Luhansk ve Donetsk'teki ayrılıkçılara sözde devletler kurduran ve 2022 senesinde bu ayrılıkçı yapıların bağımsızlığını tanıyan Kremlin; diğer taraftan da Kırım'da düzenlediği referandum vesilesiyle Kırım'ı uluslararası hukuka aykırı bir biçimde ilhak etmiştir. Bu anlamda Zaporijya bölgesinde referandum düzenleneceği hususunda yapılan açıklama, Kırım modelinin işletilmek istendiği şeklinde yorumlanabilir.

Kırım modeli tercihi ise bir paradoksa işaret etmektedir. Çünkü Rusya'nın Ukrayna müdahalesindeki gerekçelerinden biri de Batı'yla arasında tampon bölge oluşturmak istediği yönündeki söylemleridir. Bilindiği üzere, renkli devrimlere kadar Kiev'deki karar alıcılar, Rusya-Batı dengesini gözeterek siyaset yürütmüş ve Ukrayna'yı tampon bölge olarak konumlandırmıştır. Fakat bu söz konusu ülkenin tampon bölge olma vasfını yitirmesi, Moskova'nın kuşatıldığı hissini içselleştirmesine sebebiyet vermiş ve bu da saldırgan ve revizyonist politikalara yönelmesini beraberinde getirmiştir. Fakat Kremlin, eğer gerçekten Batı'yla arasında bir tampon bölge oluşturmak istiyorsa, tampon bölge seçeneğine öncelik vererek Donbas modelini tercih ederdi.

Her iki senaryoda da Rusya'nın Ukrayna'daki müdahalesi, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından sınırları tanınan egemen bir devletin sınırlarının ve toprak bütünlüğünün ihlal edilmesi hasebiyle uluslararası hukuka aykırıdır. Lakin Kırım modelinin daha özel bir boyutu vardır. Çünkü bu yöntem, Rusya'nın politikalarının amacının tampon bölge oluşturmak değil; toprak genişletmek olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan Moskova'nın bu yönde bir hedefinin bulunmayıp; Zaporijya'daki ayrılıkçıların bu yönde talebinin olması da ihtimal dahilindedir. Nitekim Gürcistan'ın Güney Osetya bölgesinde de zaman zaman referandumlar düzenlenmekte veya düzenleme girişimleri gündeme gelmekte; fakat Moskova'nın bu konuda adım atmadığı görülmektedir.

Dahası Zaporijya özelinde açıklamanın bölgedeki ayrılıkçıların savaş motivasyonunun yükseltilmesi noktasında yürütülen bir çalışmanın ürünü olması da mümkündür. Rus vatandaşlığı vaadi, hibrit savaş noktasında savaştırılacak kişiler için bir motivasyon unsuruna dönüştürülebilir. Fakat Kırım'da yaşananlar, ilhak seçeneğini hatırlatmaktadır. Üstelik Rusya tarafından desteklenen ayrılıkçıların Moskova'ya rağmen bu tarz bir açıklama yapması da gerçekçi görünmemektedir.

Sonuç olarak Rusya-Ukrayna Savaşı'nda çatışmaların yaşandığı coğrafyanın genişleyeceği düşünülürken; ayrılıkçı bölgelerde de Rusya'ya bağlanma konusu tartışmaya açılmaktadır. Bu da Moskova yönetiminin tampon bölge yaratmaktan ziyade; toprak kazanmak amacıyla Ukrayna'da bulunduğu işaret etmektedir.

[1] Dmitri Chirciu, "Ukrayna'nın Zaporijya Bölgesinde Rusya'ya Katılmak İçin Referandum Düzenlenecek", Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ukraynanin-zaporijya-bolgesinde-rusyaya-katilmak-icin-referandum-duzenlenecek/2656740>, (Erişim Tarihi: 12.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Pelosi'nin Tayvan Ziyaretini ABD'nin Asya-Pasifik Politikası Bağlamında Okumak

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin 2 Ağustos 2022 tarihinde Tayvan Parlamentosu'nu ziyaret etmesi önemli tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle de Çin'in büyük bir tepkisiyle karşılaşan ABD, sürecin farklı noktaya evrilmesi için çaba harcamaktadır.

ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Pelosi'nin Tayvan ziyaretini ABD'nin Asya-Pasifik politikasından bağımsız düşünmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Washington yönetiminin son yıllarda yükseliş eğiliminde olan Çin'le uluslararası sistemin hegemonik liderliği için mücadeleye girmesi ve Çin'in 2030'lu yıllarda uluslararası sistemde ABD'nin hegemonyasını sarsacağı yönündeki tahminler, ABD'yi endişelendirmekte-

**Hüseyin
YELTİN**

dir. Çin'in 2013 yılında ilan ettiği Kuşak-Yol Projesi'nin ekonomik liderliğini tesis etme yolunda kullandığı en önemli araç olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla ABD, buna karşı önlem almayı ve küresel hegemonyasını olabildiğince sürdürmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle ABD, dünyanın birçok bölgesinden kontrollü şekilde elini çekmekte ve tüm enerjisini Çin'e dönük politikalara yöneltmektedir. Ayrıca ABD, çekildiği bölgelerde vekil güçleri kullanarak etkisini sürdürmeye çabalamaktadır. Bu tercih, Suriye ve Afganistan'da net bir şekilde görülmektedir.

2021 yılında Afganistan'dan çekilen ABD, ülkede kaotik bir ortam yaratmayı başarmıştır. Yönetimi ele geçiren Taliban'ın hiçbir ülke tarafından meşru bir hükümet olarak tanınmaması, bölgesel kaos planlarına hizmet eden bir durum yaratmıştır. Nitekim ABD'nin ülkeden çekilmesinin ardından oluşan güç boşluğu ve kargaşa hâli, başta Rusya ve Çin olmak üzere, tüm bölge ülkelerini derinden etkilemektedir.

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde başlattığı Ukrayna Savaşı ise Moskova'nın gücünü tek bir noktaya odaklamasını beraberinde getirmiş ve Afganistan'daki durumla yeteri kadar ilgilenebilecek enerjiyi kendisinde bulamadığı görülmüştür. Elbette bu durum, ABD'nin Asya-Pasifik'te daha rahat hareket etmesini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla ABD'nin Rusya karşısında Ukrayna'ya yoğun destek vermesinin ardında yatan nedenlerden biri de Asya-Pasifik'te Çin'e verilecek destekleri sınırlandırmaktır.

Bilindiği gibi, ABD'nin Asya-Pasifik politikası çerçevesinde 2021 yılında bölge ülkeleriyle ittifak anlaşmaları yapması, Asya-Pasifik NATO'sunun doğduğuna yönelik birtakım söylemleri de beraberinde getirmiştir. Özellikle de Dörtlü Güvenlik Diyalogu (QUAD) ve AUKUS gibi ittifaklarla bölgede nüfuzunu artırmak isteyen ABD, aynı zamanda bölge ülkeleriyle ikili ve çoklu ilişkilerini geliştirmeyi de amaçlamaktadır.

Ayrıca Çin'in yükselişine karşı önlemler almaya çabalayan Washington yönetiminin Kuşak-Yol Projesi'ni de istikrarsızlaştırmak istediği görülmektedir. Dolayısıyla Çin, ABD'nin hamlelerini ve çevrelenmek istendiğini görmektedir. Bu nedenle de Pekin, Pelosi'nin Tayvan'a gerçekleştirdiği ziyarete sert tepki göstermiştir. Bu yüzden Çin, Tayvan'ı kuşatan bir askeri tatbikat düzenleyerek gözdağı vermeye çalışmış ve ABD'nin Pekin Büyükelçisi Nicholas Burns'u Çin Dışişleri Bakanlığı'na çağırarak Pelosi'nin ziyaretini protesto etmiştir.

Pelosi'nin Tayvan'ı ziyaret edeceğini açıklamasının ardından Çin'in çok sert söylemlerde bulunması, ziyareti engellemeye yönelik girişim olarak değerlendirilmiştir. Fakat bu ziyarete engel olamayan Pekin yönetimi, ABD'nin kışkırtmasına gelmeyerek de politik bir manevra alanı yaratmayı başarmıştır. Nitekim Çin'in Moskova Büyükelçisi Zhang Hanhui, Ukrayna'da yaşanan krizin başlıca "kışkırtıcısı" olarak gördüğü ABD'nin Ukrayna'da uyguladığı taktiğin bir benzerini Tayvan'da da uygulamaya çalıştığını vurgulamıştır.[1] Buradan da anlaşılacağı üzere Pekin yönetimi, Ukrayna'da ABD'nin oynadığı rolü iyi analiz etmiş ve Tayvan üzerinden ülkesine dönük uygulanmaya çalışan politik hamlelerin farkına varmıştır. Çin'in ziyaretten önce sert söylemlerde bulunmasına rağmen Pelosi'nin ziyaretinin ardından somut bir hamlede bulunmamış olması, uluslararası sistemdeki etkinliğinin sarsılabileceği izlenimini yaratmıştır. Ancak görünen o ki; Çin, ABD'nin niyetini iyi analiz etmiş ve ılımlı davranmayı seçmiştir.

Sonuç olarak ABD, Asya-Pasifik bölgesine hızla dahil olmayı, bölgede kendisiyle uyum içinde hareket eden aktörler yaratmayı ve bu devletlerle ikili ve çoklu ilişkilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bunları gerçekleştirirken öncelikli amacının uluslararası sistemdeki hegemon gücünü korumak olduğu da unutulmamalıdır. Bu sebeple ABD, Çin'i çevrelemeyi ve Çin'in ekonomik bir dev olmasına vesile olanak yaratması beklenen Kuşak-Yol Projesi'ni istikrarsızlaştırmayı amaçlamaktadır. Bunun için de bölge dinamiklerini hareket geçirmeye ve bölgedeki problemleri kaşıyarak istikrarsız yapılar oluşturmaya ve böylece Çin'in yükselişinin baltalamaya çalışmaktadır. Tayvan'ın Çin için hassas bir mesele olduğu göz önüne alındığında, Pelosi'nin hamlesinin krizler yaratmak suretiyle Amerikan liderliğini güçlendirilmesi şeklindeki stratejinin bir parçası olduğu söylenebilir.

[1]"Chinese ambassador warns of Nato expansion eastward into Asia", Morning Star, <https://morningstaronline.co.uk/article/w/chinese-ambassador-warns-nato-expansion-eastward-asia>, (Erişim Tarihi: 14.08.2022).

Macaristan – Avrupa Birliği ilişkilerinde “Fon” Sorunu

2004 yılında Avrupa Birliği'ne (AB) katılan eski Doğu Bloku ülkesi Macaristan, söz konusu yıldan itibaren AB fonlarından yararlanmaya başlamıştır. Macaristan'da 2010 yılında, daha önce 1998-2002 yılları arasında da Başbakan olarak görev yapan Viktor Orban'ın iktidara gelmesi, AB – Macaristan ilişkileri adına bir dönüm noktası olmuştur. Orban, 2010 yılından itibaren kesintisiz bir şekilde Macaristan Başbakanı olarak görev yapmış ve ülkesinde izlemiş olduğu politikalar nedeniyle Brüksel'in tepkisini çekmiştir. Özellikle AB ile Macaristan Hükümeti arasında; demokratik prensipler, insan hakları, Avrupa'ya göç ve son olarak da Rusya'ya uygulanan yaptırımlar konusunda önemli farklar bulunmaktadır.

AB Nisan ayında, Macaristan'ı mali yardımların kesilebileceği konusunda uyararak, Budapeşte'ye karşı

cezai işlem başlatmıştır.[1] AB'nin bu girişimi, bir millet olarak kabul edilmiştir, zira daha önce hiçbir üye devlete karşı AB resmi kurumları tarafından böylesine bir cezai işlem başlatılmamıştır. Söz konusu kararın, Viktor Orban'ın 3 Nisan 2022 tarihinde gerçekleşen seçimleri yeniden kazanmasının ardından gelmesi bir tesadüf olarak değerlendirilmemelidir.

AB açısından Macaristan, huysuz bir müttefik görünümündedir. Macaristan'a fon kesintisinin gündeme gelmiş olması, artık birlik içerisinde Orban'a karşı olan sabrın tükendiğinin belirgin bir göstergesidir. Macaristan'ın ulusal para birimi Forint'in kaybettiği ciddi değer göz önüne alındığında,[2]AB'nin Macaristan'a uygulayacağı olası fon kesintisinin Budapeşte üzerinde oldukça etkili olacağı açıktır.

**Cemal Ege
ÖZKAN**

Viktor Orban, ülkede enflasyonun arttığı sırada Brüksel ile bir anlaşma yapmak için giderek artan bir baskı altına girmiştir. Özellikle, Haziran ayından itibaren AB ile Macaristan arasında fon sorununun çözüme kavuşturulması için görüşmeler yapılmış olsa da Brüksel yönetimi, Macaristan'a Covid-19 toparlanma fonu konusunda 15.5 milyar avroya erişim sağlanmasına dair güncelleme yapmadığını söylemiştir.[3] Temmuz ayında ise, Macaristan Adalet Bakanı Judit Varga, Budapeşte'nin yargı reformu, yasama, ve enerji sistemi konularında tavizler vermesi nedeniyle Avrupa Komisyonu'yla müzakerelerin daha yapıcı hale geldiğini söylese de AB yetkilileri bir dizi sorunun çözülmeden kaldığını vurgulamıştır.[4] Özellikle AB'nin Macaristan'dan "yolsuzlukla mücadele" gibi konularda beklentisinin büyük olması, görüşmelerin bir noktada tıkanmasına neden olmuştur.

AB ile Macaristan arasında fon sorununun devam ettiği süreçte Orban, ayrıca, AB karar alma mekanizmasının işleyişini de zor durumda bırakmaktadır. Temmuz 2022 tarihindeAlmanya Şansölyesi Olaf Scholz, "Büyük güçlerin rekabet ettiği bir dünyada sesimizi duyurmaya devam etmek istiyorsak, örneğin artık dış politikada ulusal vetoları göze alamayız." [5] demiştir. Her ne kadar Scholz, bir ülke isminden söz etmemiş olsa da, bu ülkenin Macaristan olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira Macaristan, Rusya'ya yönelik uygulanan yaptırımlara sesini yükselten tek AB üyesi olmuş ve bloğun dış politika konusunda aldığı kararlarda uyum sağlanmasını engelleyen bir politika takip etmiştir. AB'nin yapısı gereği bütün üye devletler, veto hakkına sahiptirler. Ancak veto hakkının AB'ye göre, Orban tarafından bloğun çıkarları yönünde kullanılmaması, Brüksel'de huzursuzluk yaratmaktadır. Orban, bu sayede AB'nin aldığı kararlara doğrudan etki edebilmektedir. Bu huzursuzluk öyle bir noktaya çıkmış olacak ki AB'nin en güçlü devleti olarak nitelendirilen Almanya tarafından dahi "veto konusu" gündeme getirilmiştir. Bu bakımdan ilerleyen zamanlarda AB'de veto çerçevesinde bir revizyona gitmesi beklenilebilir. Tüm bunlar Orban'ın AB'ye yarattığı sorunları göstermekte ve bir bakıma bloğun niçin Macaristan'la fon sorunu yaşadığına işaret etmektedir.

Görüleceği üzere, AB'nin Macaristan ile olan anlaşmazlıkların çözümünde açıkça ekonomi kartını oynamaya çalıştığı görülmektedir. AB, Orban'a isteklerini kabul ettirebilmek için Macaristan'ın kötü ekonomik gidişatından faydalanmaya çalışmaktadır. Ekonomisi gittikçe kötüleşen Macaristan'da Başbakan Viktor Orban ise bu soruna çözüm bulabilmek için AB fonundan yararlanmak istemektedir. Orban, bu nedenle kısa bir süre önce, AB'nin Macaristan'a karşı başlattığı disiplin süreci sırasında dondurduğu fonlardan yararlanmak için üst düzey bir yetkiliyi Brüksel'e göndermiştir.Macaristan yıl sonuna kadar bloke edilen AB fonları konusunda bir anlaşmaya varılamaması durumunda,

Covid kurtarma fonlarından 4.64 milyar avro kaybedecektir.[6] Macaristan'ın baş müzakerecisi Tibor Navracsics, The Guardian'a verdiği demeçte, yıl sonuna kadar potansiyel 15 milyar avro değerinde Covid kurtarma fonu üzerine bir anlaşma konusunda iyimser olduğunu söylese de [7], gidişat Macaristan açısından pek iç açıcı görünmemektedir.

Orban'ın blok içerisinde yarattığı huzursuzluk, AB'nin Budapeşte'ye olan yardım fonlarını koşullara bağlamasına neden olmuştur. AB içerisinde kimi çevrelerce Macaristan'a fonların tamamen durdurulması dahi gündeme gelmiştir.[8] Macaristan'ın AB'nin istediği yönde somut adımlar atılmadığı müddetçe, AB fonlarından yararlanması pek mümkün görünmemektedir. Zira AB'nin yardım fonuna izin vermesi, bir bakıma Orban yönetiminin onaylanması anlamına gelecektir. İşte AB'yi düşündüren nokta da budur. Bu bakımdan bakıldığı zaman AB, doğru zamanı ve taleplerinin yerine getirilmesini bekleyecektir.

Sonuç olarak, AB, Macaristan Hükümeti'ne taleplerini kabul ettirebilmek amacıyla son çare olarak mali yardımların kesilmesini gündeme almış ve bu yardımların verilmesi için Macaristan'a birtakım şartlar dayatmıştır. AB tarihinde ilk kez bir üye devlete karşı cezai işlem başlatılması, AB-Macaristan ilişkilerindeki gerginliğin çıktığı noktaya göstermesi bakımından dikkat çekicidir. İlerleyen süreçte, AB'nin Macaristan ile olan ilişkilerinde havuç-sopa stratejisini uygulayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Macaristan'ın AB'den mali yardım alabilmesi; ancak AB'nin şartlarını kabul etmesi halinde gerçekleşecektir.

[1]"Brussels triggers rule of law mechanism for very first time against Hungary", Euronews, <https://www.euronews.com/2022/04/27/brussels-triggers-rule-of-law-mechanism-for-very-first-time-against-hungary>, (Erişim Tarihi: 12.08.2022).

[2]"Hungarian forint: one of the world's weakest currency", Daily News Hungary, <https://dailynewshungary.com/hungarian-forint-not-only-the-regions-but-the-worlds-weakest-currency/>, (Erişim Tarihi: 12.08.2022).

[3]"No updates on unlocking billions for Hungary, says EU Commission", Reuters, <https://www.reuters.com/article/hungary-economy-eu-idUSKBN20AIEK>, (Erişim Tarihi: 12.08.2022).

[4]"Hungary optimistic on €15bn EU funds after pledges on energy and corruption", Financial Times, <https://www.ft.com/content/c8b56137-f769-451d-b408-928767652897>, (Erişim Tarihi: 12.08.2022).

[5]"Germany's Scholz Says EU Can No Longer Afford National Vetoes", Radio Free Europe/Radio Liberty, <https://www.rferl.org/a/eu-scholz-no-veto/31947439.html>, (Erişim Tarihi: 12.08.2022).

[6]"Hungary tries to unlock funds frozen amid EU disciplinary process", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2022/aug/08/hungary-tries-to-unlock-funds-frozen-amid-eu-disciplinary-process>, (Erişim Tarihi: 13.08.2022).

[7] Aynı Yer.

[8]"MEPs, rule of law experts call on the Commission to cut all EU funds to Hungary", Euractiv, <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/meps-rule-of-law-experts-call-on-the-commission-to-cut-all-eu-funds-to-hungary/>, (Erişim Tarihi: 13.08.2022).

BASINDA ANKASAM

15 Ağustos 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un "Ukrayna'dan Tayvan'a: "Kutup Savaşları" ya da "Kaos Düzeni"" başlıklı yazısı, Timetürk'te yayınlandı.

15 Ağustos 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un "Ukrayna'dan Tayvan'a: "Kutup Savaşları" ya da "Kaos Düzeni"" başlıklı yazısı, Güneş'te yayınlandı.

16 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol TRT Ankara Radyosu Gündem programında dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

16 Ağustos 2022

ANKASAM Enerji Başdanışmanı Dr. Cenk Pala TVNET Haber Merkezi programında Avrupa'da enerji krizini değerlendirdi.

17 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TVNET Gün Ortası Kuşağı programında dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

17 Ağustos 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un Tayvan Krizi hakkında İhlas Haber Ajansı'na (İHA) yaptığı değerlendirmeler SonDakika.com'da yayınlandı.

17 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TRT Haber Birinci Sayfa programında dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

17 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TRT Haber'de Rusya-Ukrayna Savaşı'nı değerlendirdi.

17 Ağustos 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Uzmanı Dr. Doğan Başaran TVNET'te Erdoğan'ın Ukrayna ziyaretini değerlendirdi.

BASINDA ANKASAM

17 Ağustos 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) ve Özbekistan'ın önde gelen düşünce kuruluşlarından Kalkınma Stratejisi Merkezi (DSC) tarafından düzenlenen "Özbekistan'da Anayasa Reformları: Temel Değişiklikler ve Eklentiler" başlıklı konferansa ilişkin haberler, Özbekistan'ın yuz.uz ve knews.uz isimli haber portallarında yayımlandı.

19 Ağustos 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik, Bengütürk TV Haftanın Raporu programında dış politikadaki son gelişmeleri değerlendirdi.

19 Ağustos 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un Rusya-Ukrayna Savaşı'na ilişkin değerlendirmeleri Axar.az'de yayımlandı.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*'nin son sayısı yayımlanmıştır. *Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK* veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VI , SAYI I

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*'nin son sayısı yayımlanmıştır. *Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK* veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VI , SAYI I

